

SALVADOR COMPANYY Escriptor

“Alguns aspectes dels totalitarismes tenen reflex en l'actualitat”

XAVIER ALIAGA

A lmenys fins a l'obtenció per *Silenci de plom* (Edicions 62, 2008) d'un dels guardons literaris més reeixits del País Valencià, el premi Joanot Martorell, Salvador Company (València, 1970) era un autor amb un grau discret de coneixement i reconeixement en l'àmbit de la literatura en llengua catalana. Però no es tracta d'un nouvingut. El 2001 va debutar amb un recull de contes notable, *El cel a trossos*, i aquell mateix any va guanyar el prestigiós premi Documenta amb la seua primera novel·la, *Voleriana* (2002), una narració on brillaven més les potencialitats que s'hi intuïen que l'irregular resultat final. Sensació agredolça que no deixa l'excel·lent *Lawn tennis* (2004), on l'autor comença a arredonar seriosament la seua proposta. Aquest període de creixement i aprenentatge té la culminació provisional en *Silenci de plom*, una novel·la densa i polisèmica que requereix la participació activa del lector per a despul·lar la seua exuberant construcció narrativa.

“La lectura que requereix *Silenci de plom* és directament proporcional al procés de gestació, llarg però intens. I pel que sé de la gent que està llegint l'obra, sembla que la novel·la demana una lectura intensa i continuada”, explica. Però això no vol dir que Company hi haja posat trampes al lector. “No. El que passa, d'una banda, és que la realitat que s'hi explica és complexa i traumàtica, i això no és pot explicar en unes quantes pàgines. I d'altra, pel personatge que ho filtra, que fa una evocació de coses que l'afecten i això es presta a la densitat o, si es vol, a la riquesa”. Resumir satisfactoriament *Silenci de plom* en unes quantes ratlles és un esforç estèril. Però al lector curiós se li pot avançar que temàtiques tan allunyades com la corrupció urbanística o els camps de concentració nazis hi van quedant lligades a través de procediments metaliteraris acurats. “Estic d'acord amb Fuster quan diu que la literatura

L'escriptor Salvador Company. / JORDI VICENT

consisteix a parlar de literatura. Sempre que he escrit he tractat de tindre en compte una altra gent que ha escrit abans sobre el mateix”, diu. De fet, el protagonista comenta des del present un poema, “212”, que conté gran part de les claus de la història, al mateix temps que tradueix al català un llibre de política ficció. Una conjunció de plans de la qual, i sense apressar lectures, sorgeix una visió descarnada, agra, de la situació política present, passada i, si més no, futura. “Els camps de concentració del poema tornen a aparèixer en la novel·la que es tradueix, però a escala planetària. El fet és que, actualment, encara hi ha camps de concentració, a l'Àfrica, que abasten països sencers”, reflexiona. I amplia la idea: “Hi ha una sèrie d'injustícies fetes des dels totalitarismes, tant feixista com soviètic, que tenen reflex en l'actualitat, amb les màfies russes, els polítics amb tics totalita-

ris... Aquixos lligams entre un passat totalitari i bèl·lic i un present anestesiat, de democràcia formal, eren els que m'interessaven establir en la novel·la des d'un punt de vista històric. Tot i que la novel·la no és sols històrica o política, sinó que hi ha una història personal”. Les re-

“La novel·la no és sols històrica o política, sinó que hi ha una història personal”

flexions, però, del personatge principal també contenen lectures sobre el País Valencià. “Hi ha una evocació d'una persona estimada, però també de com mirar des de fora el que era el teu país i el que està deixant de ser, o ha deixat de ser. Tot això condueix a un silenci de

plom”, conclou, tot justificant el títol de la seua obra.

L'escriptor Arturo Pérez Reverte sostenia fa poc temps en una entrevista que una novel·la que no condueix a unes altres novel·les és fallida. Aquest no és el cas. “Hi ha tres novel·les”, explica Company, “que, mentre escrivia, notava que m'havien influït. D'una banda, pel que fa a l'estructura, *Foc pàl·lid*, de Vladimir Nabokov, que està construïda sobre els comentaris a un poema. Després, sobretot pel final, *La subhasta del lot 49*, de Thomas Pynchon. I la tercera, *Balada da praia dos caes*, de José Cardoso Pires, que narra el rerefons de l'assassinat d'un caporal de l'exèrcit durant el salazarisme”. Tanmateix, a l'hora de fer balanç d'influències literàries, Company esmenta Vargas Llosa, Onetti o Rulfo, “i el que hi ha darrere d'ells”, en al·lusió a William Faulkner, autor pel qual sent una devoció especial.

Ve de la pàgina 1

Ni a Atenes. El xaloc —sirocco— tampoc no ve de Síria en cap dels llocs esmentats. El llebeig —libeccio—, el vent procedent de Líbia, no ve de cap país que puguem dir Líbia per més que girem el coll fins al torticolí cartogràfic. És cert que el ponent i el llevant, en fer referència al curs del sol, podrien ser-nos comuns, i encara amb reticències. El sol només ix exactament per llevant i s'amaga per ponent dos dies l'any, els dies dels equinoccis de primavera i de tardor, i l'eclosió de l'ou solar al solstici d'estiu a la Ligúria italiana i al golf de Sirte us marcarien en el compàs nàutic una diferència de graus considerable. Només el migjorn ens és rigorosament comú, perquè el sol a migdia pot estar a una altura o altra sobre l'horitzó en funció de la latitud i de l'estació de l'any, però sempre, sempre, està al sud a aqueixa hora, creuant la meridiana celeste un dia més.

Què cal fer per a entendre el tipus de sincretisme mediterrani que va fer acordar uns noms de vents amb què pogueren entendre's un pescador turc, un comerciant venecià, un cavaller valen-

cià, un mercader sicilià i un pirata marsellès de pares eivissencs (o viceversa)?

Segurament un dels fonaments de la divergència de llengües és la necessitat o la il·lusió que no t'entenga el veí, però la negociació d'urgència entre la marineria mediterrània reclamava una mena d'esperanto provisional que assegurara l'enteniment en alguna cosa tan vital

És a Malta on el gregal ve de Grècia, el llebeig de Líbia, el xaloc de Síria, etc

com els vents que condicionaven la teranyina de les seues rutes. Després ja s'ho farien per desentendre's. No hi ha vent favorable per a qui no sap a quin port adreçar la nau —ens deixà escrit Sèneca—, però ells sí que sabien a quin port aspiraven arribar. La pàtria lingüística privada podia esperar un poc, que la necessitat d'enteniment a través d'una llengua comuna estreny a voltes,

amb Savater pel mig o sense.

D'aquesta manera, calia acordar una mena d'implicít lloc comú —una mena de melic dels vents— on pogueren entendre's els navegants esmentats amb tota l'acritud que calguera, però sense cap errada.

És real aquest lloc? Hi ha cap indret a la Mediterrània on el gregal vinga de Grècia, el llebeig de Líbia i el xaloc de Síria? És evident que la tramuntana no presenta problemes, perquè sempre que es navega per la nostra mar es tenen muntanyes més o menys llunyanes al nord, siguen els Alps, els Balcans, els Pirineus o les serralades Bètiques quan es demana l'estret de Gibraltar, i ja s'han comentat els casos del ponent, del llevant i de la justificada unanimitat del migjorn. Però, i els altres? Existeix realment un melic dels vents?

Hi hauria una manera divertida de comprovar-ho. Fabricar una rosa dels vents una mica punk, amb llargues prolongacions metàl·liques que abastaren tot un mapa de la Mediterrània preparat a aquest efecte. Al mig, un llum central s'il·luminaria quan es connectaren simultàniament

tots els llocs de referència.

Ho trobariem de seguida. Perquè aquest lloc existeix. Es tracta de Malta, de l'arxipèlag maltès. És a Malta on el gregal ve de Grècia, el llebeig de Líbia, el xaloc de Síria, etc. És a Malta on els pètals de la rosa dels vents s'obrin amb tota la gràcia i coherència.

En l'Odissea, l'heroi és seduït i retingut per la nimfa Calipso a l'illa d'Ogígia durant set anys. Només l'alliberarà quan el déu Hermes comuniqui a la deessa la decisió dels olímpics: ja n'hi ha prou, de sexe. Ha de deixar-lo anar. Ulisses ha de retornar a Ítaca, tal com ho dicta un destí al qual ni els déus no poden oposar-s'hi. Calipso, afligida i enfadada però generosa, ensenyarà a Ulisses com es fabrica un rai de troncs veler i li donarà instruccions nàutiques ben precises per a tornar a la pàtria.

L'escriptor i navegant Ernle Bradford identificava Ogígia amb Malta. Seria discutible si no fóra perquè és el mateix Homer, quan descriu la situació de l'illa de Calipso, qui s'hi refereix com l'Omphalos Thalasses. És a dir, literalment, el melic de la mar.

Breu, tens

MANUEL BAIXAULI

Després de sis hores de cotxe, a boca de nit, arribe a Mojà, poble de muntanya entre Manresa i Vic. Falta una hora per a començar el club de lectura a què m'han convidat. Aparque, passege pels carrers tranquil·lissims, frescos, poc il·luminats, escoltant els meus propis passos. Entre en una botiga de joguets i hi trobe una reproducció magnífica d'un *quetzalcoatlus*, antiquíssim animal volador que el meu fill fa temps que em demana. El compre. És fa l'hora, acudisc a la cita. Montse, la bibliotecària, em mostra les instal·lacions. Mojà té cinc mil habitants, però la seua biblioteca, situada en un edifici antic restaurat, té un aspecte i una dotació quant a llibres, música i cinema que ja voldriem molts dels qui vivim en pobles grans. La reunió del club resulta sucosa. La gent parla i opina, però sobretot pregunta i escolta. Porta la batuta Teresa, filòloga, natural de Benaguasil. Treballa a Barcelona, però cada dia fa tres hores de cotxe per dormir i despertar-se en un poblet tranquil de muntanya. Sope amb ella i Jordi, el seu company, traductor de l'anglès i del francès. Parlem de literatura i de la vida, i sé que redunde. Faig nit a sa casa. Quan em desperte al matí, ells ja han marxat. Els imagine dalt del cotxe, anant cap a Barcelona. Guaite per la finestra: la neu vist carrers i teulades.

Han passat setmanes i els carrers de Mojà, la biblioteca, Montse, Teresa i Jordi no se me'n van del cap, com l'eco reiterat d'una melodia que ens agrada.

He anat a molts actes últimament, a ciutats, sobretot; hi he conegut moltes persones. Tot se'm confon, però, i a penes en conserve detalls inconsistents. De la breu estada a Mojà, en canvi, se m'ha quedat tot nítid, com escrit amb negreta. Per què, aquesta diferència?

Pense en l'obsessió que tenia Dreyer per suprimir, en els seus films, tot allò prescindible. Pense en Rulfo i *Pedro Páramo*, la seua única novel·la, que depurà fins al punt de convertir-la en un llibre que justifica el seu accés a l'Olimp dels clàssics sense haver d'escriure mai res més. Pense en alguns contes de Borges, curts, infinits. Pense en l'austeritat de les pel·lícules d'Ozu i de Bresson, tan intenses i memorables.

La vida quotidiana a les ciutats està plena de fullaraca, d'excés, de futilitats. La lliçó dels artistes que he esmentat, i la de Vermeer, Morandi, Satie, Webern o Rembrandt, és aquesta: condensació. Poc i bo. O, com diu J. Palàcios en un dels seus tan brillants com desconeguts aforismes: “Breu, tens”.

La condensació fa que idees, olors, imatges o sons es graven amb burí a les parets del nostre cervell. En l'art, però també en la vida, i sé que torne a redundar.

A casa, damunt una taula, veig el *quetzalcoatlus*. La ment em du a aquells carrers tranquils, frescos, poc il·luminats, on un pot sentir els seus propis passos; a Montse, a Teresa, a Jordi, a la llarga conversa nocturna de sobretaula; a la neu, de bon matí, sobre totes les coses... Poc i bo. Cap interferència. Breu, tens. Aquesta és, també, la lliçó de Mojà.